

Marcin Krause <https://orcid.org/0000-0002-9934-1539>

Politechnika Śląska

e-mail: marcin.krause@polsl.pl

Recenzja monografii Małgorzaty Lotko *Służba bezpieczeństwa i higieny pracy. Jakość. Profesjonalizm. Wyzwania*

Review of Małgorzata Lotko's monograph *Służba bezpieczeństwa i higieny pracy. Jakość. Profesjonalizm. Wyzwania [Occupational Health and Safety Service. Quality. Professionalism. Challenges]*

<https://doi.org/10.25312/ziwgib.852>

Małgorzata Lotko¹ jest od 2004 roku nauczycielem akademickim w Uniwersytecie Radomskim im. Kazimierza Pułaskiego. Jej zainteresowania naukowo-badawcze i dydaktyczne obejmują między innymi antropologię organizacji, jakość usług, zarządzanie bezpieczeństwem pracy. Deklaruje w systemach informatycznych POL-on/RAD-on dziedzinę nauki społeczne oraz dyscyplinę nauki o zarządzaniu i jakości. Oba postępowania awansowe opierały się na tytule pracy z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy: habilitacja (2016, dyscyplina towaroznawstwo, jakość usług zapewnienia bhp w organizacjach CSR) oraz doktorat (2007, dyscyplina ekonomia, systemy zarządzania bhp w branży odlewniczej).

Bezpieczeństwo i higiena pracy nie ma formalnej definicji przyjętej w prawie pracy ani ogólnie akceptowanej definicji w normach technicznych czy publikacjach specjalistycznych. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy zawiera dział X pt. *Bezpieczeństwo i higiena pracy*, jednakże nie zawiera on definicji bhp i pojęć

¹ Małgorzata Lotko – doktor habilitowany w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o zarządzaniu i jakości, profesor Uniwersytetu Radomskiego im. Kazimierza Pułaskiego, wykładowca na kierunku studiów bezpieczeństwo i higiena pracy.

z nim związanych (takich jak stan bhp, przepisy bhp, zasady bhp). Podobnie przepisy wykonawcze, na przykład Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 września 1997 r., nie wyjaśniają powyższych terminów.

W literaturze przedmiotu najczęściej cytuje się definicję bhp według nieaktualnej normy krajowej PN-N-18001:2004 (*Systemy zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy – Wymagania PN-N-18001*, 2004), gdzie bezpieczeństwo i higiena pracy oznacza stan warunków i organizacji pracy oraz zachowań pracowników zapewniający wymagany poziom ochrony zdrowia i życia przed zagrożeniami występującymi w środowisku pracy.

Pojęcie bhp ma odniesienie między innymi do systemu bezpieczeństwa państwa jako systemu ochrony pracy (w tym systemów prawnego i organizacyjnego) oraz systemu prawnego jako prawa pracy (w tym prawa ogólnego, szczegółowego i wewnętrznego). W kontekście poznania naukowego bhp można rozpatrywać w aspekcie obszarów wiedzy, edukacji, nauki i innych (Krause, 2025).

Służba bezpieczeństwa i higieny pracy w aspekcie obowiązującego prawa pracy pełni funkcje doradcze i kontrolne w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy (Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy), stanowi wyodrębnione komórki organizacyjne, jednoosobowe lub wieloosobowe (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 września 1997 r. w sprawie służby bezpieczeństwa i higieny pracy).

Zasady organizacji służby bhp określają ustawa zasadnicza – dział X, rozdział X (Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy) oraz przepisy wykonawcze, w tym (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 września 1997 r. w sprawie służby bezpieczeństwa i higieny pracy). Formalne określenia pracowników służby bhp to inspektor ds. bhp i specjalista ds. bhp, pozostałe pojęcia są tylko zwyczajowe lub potoczne (na przykład menadżer bhp czy wykładowca bhp; wyjątek stanowi pojęcie rzeczoznawcy ds. bhp).

Recenzowana monografia (Lotko, 2023) jest pierwszą monografią naukową w Polsce, która prezentuje wyniki badań własnych na temat specyfiki funkcjonowania służby bezpieczeństwa i higieny pracy. Dostępne na rynku wydawnictwa zwarte nie mają charakteru publikacji naukowych, są to głównie poradniki fachowe, między innymi dedykowane dla pracowników służby bhp (na przykład Gałusza, 2024a; 2024b; Rączkowski, 2024) lub wprost omawiające zadania służby bhp (na przykład *72 pytania o zadania służby bhp – praktyczne rozwiązania*, 2022; Kryczka, 2022; Zieliński, 2016).

Monografia autorska (Lotko, 2023) zawiera cztery rozdziały merytoryczne (s. 13–100: rozdziały 1–4), oprócz wstępu (s. 11–12), zakończenia (s. 101–125: podsumowanie, kierunki dalszych badań, ograniczenia badawcze, streszczenie, abstract, bibliografia), dodatków (s. 127–151: spis rysunków, spis tabel, podziękowania, załączniki) i materiałów promocyjnych (s. 153–159). Część merytoryczna obejmuje opis metodyki badań (uwagi o metodzie – rozdziały 1.1–1.5) oraz analizę wyników badań (jakość – rozdziały 2.1–2.2, profesjonalizm – rozdziały 3.1–3.6, wyzwania – rozdziały 4.1–4.6).

Statystyka publikacji Małgorzaty Lotko *Służba bezpieczeństwa i higieny pracy. Jakość. Profesjonalizm. Wyzwania* przedstawia się następująco: liczba stron – 162 (w tym 15 stron „pustych” – strony kończące poszczególne części pracy, dwie kartki okładki zewnętrznej i cztery kartki materiałów informacyjnych partnerów), bibliografia (339 pozycji; dominują wydawnictwa zwarte, artykuły w czasopismach i zasoby internetowe, mniejszy udział stanowią akty prawne, normy techniczne i inne źródła), grafika (24 pozycje, w tym 15 rysunków i 9 tabel).

Warto podkreślić wysoki poziom merytoryczny monografii w zakresie metodologii badań. Autorka wybrała celowo analizy jakościowe oparte na metodzie sondażu i technice wywiadu; odpowiedzi na pytania były poprzedzone i uzupełnione studiami literaturowymi (metafora kulturowa, wywiad bezpośredni ustrukturyzowany, autorski kwestionariusz wywiadu, 14 pytań otwartych). Czas trwania sondażu: 1.04–30.05.2021 roku, czas trwania wywiadu – od 12 do 56 minut. Populacja liczyła 44 respondentów, w tym 20 kobiet i 24 mężczyzn w wieku od 22 do 75 lat.

Na część merytoryczną recenzowanej publikacji składają się:

- Rozdział 1 *Uwagi o metodzie* (s. 13–19, tabele 1.1–1.3), który stanowi opis metodologii badań własnych, usytuowanych w dyscyplinie nauki o zarządzaniu i jakości. Treść rozdziału obejmuje następujące zagadnienia: paradygmat (zespół pojęć i teorii), metafora badawcza (założenia badawcze), metody badań (analiza jakościowa), procedura badawcza (zadania i metody realizacji), obszar badawczy (jakość, profesjonalizm, wyzwania).
- W rozdziale 2 *Jakość* (s. 21–36, rysunki 2.1–2.3) przedstawiono wyniki badań w obszarze jakości pracy służby bhp w aspekcie interpretacji odpowiedzi na następujące pytania badawcze: W jaki sposób zdefiniowałoby Państwo pojęcie jakości w odniesieniu do bhp? Czym według Państwa jest kultura bezpieczeństwa? Wyniki badań dotyczą analizy pojęć: jakości, jakości pracy służby bhp, kultury organizacji, kultury bezpieczeństwa.
- Rozdział 3 *Profesjonalizm* (s. 37–73, rysunki 3.1–3.8, tabele 3.1–3.3) zawiera wyniki badań w obszarze profesjonalizmu pracowników służby bhp w aspekcie interpretacji odpowiedzi na następujące pytania badawcze: Jaka wiedza jest niezbędna do pracy w służbie bhp? Jakie umiejętności cechują pracownika służby bhp? Jakie kompetencje powinien mieć pracownik służby bhp? Czy istnieje branżowość, specjalizacja pracowników służby bhp, czy każdy może zajmować się wszystkim? Czy zrzeszanie się w organizacjach branżowych jest potrzebne? Czy forma świadczenia usług bhp wpływa na ich jakość? Treść rozdziału obejmuje następujące zagadnienia: wiedza, umiejętności, kompetencje, specjalizacja pracowników służby bhp, zrzeszanie się w organizacjach branżowych, forma świadczenia usług zapewnienia bhp.
- W rozdziale 4 *Wyzwania* (s. 75–100, rysunki 4.1–4.4, tabele 4.1–4.3) zaprezentowano wyniki badań w obszarze wyzwań dla służby bhp w aspekcie interpretacji odpowiedzi na następujące pytania badawcze: Jakie elementy

kształtują tożsamość pracownika służby bhp? Jakiego jest Państwa zdanie w odniesieniu do określenia behapowiec? Jakiego były motywy wyboru podjęcia pracy w służbie bhp? Jakiego są oczekiwania pracowników służby bhp wobec wybranego zawodu? Jakiego są oczekiwania pracodawców wobec służby bhp? Jakiego wyzwania związane są z pracą w służbie bhp? Wyniki badań dotyczą analizy: tożsamości pracowników służby bhp, określenia pracowników służby bhp, motywów wyboru pracy w służbie bhp, oczekiwań pracowników służby bhp wobec pracy i pracodawcy, oczekiwań pracodawców wobec służby bhp, wyzwań związanych z pracą w służbie bhp.

Podsumowując, można stwierdzić, że recenzowana monografia *Służba bezpieczeństwa i higieny pracy. Jakość. Profesjonalizm. Wyzwania* Małgorzaty Lotko (2023) stanowi ważne źródło wiedzy naukowej z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy pod kątem analizy warunków pracy pracowników służby bhp. Przyjęty w publikacji układ treści i zakres rozdziałów nie budzą zastrzeżeń merytorycznych, wręcz przeciwnie – świadczą o profesjonalizmie autorki (zarówno o wiedzy, jak i o umiejętnościach) w aspekcie koncepcji i realizacji badań w dyscyplinie nauki o zarządzaniu i jakości na przykładzie identyfikacji specyfiki funkcjonowania służby bhp.

Warto podkreślić, że zostało już opublikowane następne dzieło współautorskie na temat służby bezpieczeństwa i higieny pracy pt. *Praca w służbie bhp. Praca czy służba?* (Lotko, Lotko, 2024), w którym wyniki badań służby bhp obejmowały między innymi: definiowanie i postrzeganie pracy, wartościowanie pracy, gospodarcze i społeczne znaczenie pracy.

Bibliografia

- 72 pytania o zadania służby bhp – praktyczne rozwiązania (2022), Warszawa: Wiedza i Praktyka.
- Gałosza M. (2024a), *Pracownik służby BHP. Materiały dydaktyczne do szkolenia okresowego z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy*, Tarnobrzeg: Tarbonus.
- Gałosza M. (red.) (2024b), *Poradnik służby BHP*, Tarnobrzeg: Tarbonus.
- Krause M. (2025), *Occupational safety and health as an area of scientific cognition – current status and development opportunities*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Seria Organizacja i Zarządzanie”, vol. 225, s. 355–380.
- Kryczka S. (2022), *22 zadania służby bhp – omówienie z komentarzem*, Warszawa: Wiedza i Praktyka.
- Lotko M. (2023), *Służba bezpieczeństwa i higieny pracy. Jakość. Profesjonalizm. Wyzwania*, Radom: Instytut Naukowo-Wydawniczy Spatium.
- Lotko M., Lotko A. (2024), *Praca w służbie bhp. Praca czy służba?*, Radom: Instytut Naukowo-Wydawniczy Spatium.
- Rączkowski B. (2024), *BHP w praktyce*, Gdańsk: ODDK.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz.U. z 2003 r., nr 169, poz. 821 ze zm.).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 września 1997 r. w sprawie służby bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz.U. z 1997 r., nr 109, poz. 704 ze zm.).

Systemy zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy – Wymagania PN-N-18001 (2004), Warszawa: Polski Komitet Normalizacyjny.

Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz.U. z 2025 r., poz. 277 ze zm.).

Zieliński L. (2016), *22 zadania służby BHP. Standardy działania*, Warszawa: Sigma-Not.

O autorze

Marcin Krause – doktor habilitowany w dziedzinie nauk inżynierjno-technicznych w dyscyplinie inżynieria bezpieczeństwa, wykładowca na kierunku studiów inżynieria bezpieczeństwa. Zatrudniony od 1998 roku na Politechnice Śląskiej, obecnie w Katedrze Inżynierii Bezpieczeństwa na Wydziale Górnictwa, Inżynierii Bezpieczeństwa i Automatyki Przemysłowej. Obszary naukowo-dydaktyczne: inżynieria bezpieczeństwa, nauki o bezpieczeństwie, edukacja dla bezpieczeństwa, bezpieczeństwo i higiena pracy, ocena ryzyka zawodowego. Autor i współautor wielu publikacji i referatów z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy (w tym 14 monografii naukowych i podręczników akademickich).

About the Author

Marcin Krause – PhD in engineering sciences in the discipline of safety engineering, lecturer in safety engineering. He has been employed at the Silesian University of Technology since 1998, and is currently based in the Department of Safety Engineering at the Faculty of Mining, Safety Engineering and Industrial Automation. His research and teaching areas include safety engineering, safety sciences, education for safety, occupational health and safety, occupational risk assessment. He is the author and co-author of numerous publications and papers in the field of occupational safety and health (including 14 scientific monographs and academic textbooks).

